

Biuletyn Koła Miłośników Dziejów Grudziądz

Numer 7 (12)

Rok II

Data odczytu: 6.9.2000

Data wydania: 26.3.2004

Referent: Edward Wiśniewski.

Piekarnictwo w Grudziądzu do 1951 r.

Z wykopalisk i badań archeologicznych wynika, że piekarnictwo istniało już u ludów prymitywnych, potem u starożytnych, a z biegiem czasu doszło to tego stopnia rozwoju, – jaki spotykamy dziś u narodów cywilizowanych. Prymitywny człowiek tarł ziarno między kamieniami, gotował na miazgę w mleku lub wodzie i piekł ją na gorących kamieniach.

Chleb z ciasta fermentacyjnego datuje się z czasów 500 lat przed naszą erą. Dowodzą tego wykopaliska dokonane w Austrii w 1933 r. Znalezione w nich chleb porowaty.

Rzymianie szczylic się chlebem wyborowego gatunku. Cesarz Trajan (53-117) zakłada piekarnie, popiera je przez nadania licznych praw i umów i tworzy pierwsze korporacje. Wielkim propagatorem piekarnictwa był cesarz Karol Wielki (742-814). Każdy naczelnik szczepu musiał mieć piekarza, a opaci w klasztorach szczylic się, że wytwarzają chleb dla konwentu. Zbiegiem czasu wytwarzaniem chleba zajął się prosty lud.

Wiek XII jest wiekiem tworzenia się zrzeczeń piekarzy zależnych od pana – z tytułu prawa własności. Dopiero z czasem miasta przejmowały poszczególne prawa nad piekarzami, za różne świadczenia budowały własnym kosztem piekarnie i miejsca sprzedaży, odnajmując je piekarzom za opłatę czynszową. Jeśli zaś rzemiosło wykonywał piekarz prywatny, był on kontrolowany, tak, co do ceny jak i jakości chleba.

W czasach średniowiecza nie potrzebował nikt przedkładać dowodu wyuczenia się rzemiosła. Dopiero zrzeczenia ustaliły okres nauki (2-3 lata). Zasadą było, że uczeń pochodził ze ślubnego małżeństwa i był dzieckiem rodziców „uczciwie zarabiających”.

Rzadko która organizacja czy stowarzyszenie ma za sobą tak długą i bogatą historię jak cechy, których data powstania gubi się niejednokrotnie w zamierzchłych czasach, stąd też każdy cech znaczy się historię od roku, z którego przechował się najstarszy akt, dowodzący istnienia cechu w danym roku.

Cech piekarniczy w Grudziądzu jest jednym z najstarszych cechu okręgu pomorskiego. Na potwierdzenie tego służyć mogą adnotacje w różnych dokumentach. Najstarszy dokument nosi datę 1355 r.. jest to odpis przywileju na prowadzenie hal sprzedaży chleba w mieście, przetłumaczony na z łaciny na język niemiecki. Innymi dokumentami są: w 1686 r. – król Polski – Jan III Sobieski zatwierdził cech piekarski na nowo, ustanawiając w 41 artykułach prawa i obowiązki ówczesnych członków cechu. Również inne dokumenty nadane przez królów Augusta II i Stanisława Augusta Poniatowskiego – dotyczące piekarnictwa zachowały się i znajdują się w archiwum muzealnym w Grudziądzu..

Przyjęcie do cechu zależało od wypełnienia pewnych warunków tzn. przejścia stopni – uczeń-czeladnik, odbycia wędrówki i złożenia egzaminu. Niektórzy rzemieślnicy posiadali prawa przymusowe i handlowe, na podstawie których – w swoim obwodzie mieli prawo wytwarzać i sprzedawać swoje towary. Rozwój techniki i komunikacji w XVIII i XIX w. spowodował zniesienie tych ograniczeń. Stworzona została tzw. wolność procederowa, tj. prowadzenie przedsiębiorstwa rzemieślniczego oraz zbytu towarów i wyrobów bez wykazania się posiadania uzdolnienia. Pod zaborem pruskim w 1810 r. zniesiono przymus należenia do cechu, a jedynie ograniczono do posiadania Karty procederowej. Przed I wojną światową – mistrzowie i przedsiębiorcy byli przeważnie pochodzenia niemieckiego, a czeladnicy i ucz-

niowie – pochodzenia polskiego. Trudno więc było się wybić na wyższe stanowisko Polakom. Jednakże organizowano się jak np. w „Organizację Czeladzi Piekarskiej” z 1900 r. Sztandar z emblematem cechu i patronką św. Anną jest pieczołowicie przechowywany w Muzeum.

Po odzyskaniu niepodległości – piekarnictwo – jako jeden z najżywotniejszych zawodów rozpoczęło pracę organizacyjną. Czołową postacią, organizatorem rzemiosła piekarniczego był Bazyl Spychała. Został on wybrany jako prezes na Grudziądz. Sekretarzem był J. Józefowicz, skarbnikiem Pieniążek. Działalność tego zarządu datuje się od 24 I 1922 r. do lipca 1923 r. i następnie przekształca się w związek wojewódzki. Ze względu na chorobę B. Spychała rezygnuje z funkcji i zostaje Honorowym Prezesem Wojewódzkiego Związku Cechów w Grudziądz.

W 1927 r. powstaje Związek Cechów Piekarniczych województwa pomorskiego z siedzibą w Grudziądz. Prezesem zostaje Ignacy Józefowicz, który wchodził w skład Zarządu Tymczasowego Centralnego Związku Cechów Piekarniczych w Polsce. Sprawował tę funkcję aż do śmierci w 1938 r. Był on wielkim społecznikiem, członkiem zarządów kilku innych organizacji rzemieślniczych w województwie – odznaczony Brązowym Krzyżem Zasługi.

Wracając do roku 1923 – wybrano zarząd Cechu Piekarzy na miasto Grudziądz. Prezesem został Jan Zajączkowski – pełniący tę funkcję do wybuchu II wojny światowej. Liczebność członków wynosiła w granicach 40-45 osób. W 90 % była zdominowana przez Polaków. W Grudziądz istniała również Fabryka Chleba przy ul. Chełmińskiej 70 (rok założenia 1907), dostarczająca towar do sklepów kolonialnych jak i wywożąca go do pobliskich miejscowości. Była to spółka z o.o. W roku 1925 zafundowano organizacji sztandar mistrzów piekarskich, poświęcony dnia 22 VII 1925 na mszy św. Polowej.

Należy zaznaczyć, że dnia 15 VIII 1935 r. rozporządzeniem 38 Ministra Przemysłu i Handlu został zlikwidowany Związek Cechu Piekarnictwa na całą Polskę, a powstała Wszechpolska Organizacja Zawodowa jako Stowarzyszenie Właścicieli Piekarni R.P. – z naczelnym organem – tygodnikiem - „Piekarz Polski”, w którym publikowano różne materiały fachowe.

W okresie okupacji – Niemcy wywłaszczali polskich piekarzy ze swych posiadłości. Pozostawiali tylko niektórzy na peryferiach miasta. Zagięły wszelkie akta, sztandar, pamiątki cechu itp., znajdujące się w Cechu Rzemiosł Różnych.

Po wyzwoleniu Grudziądza w marcu 1945 r. Grudziądz był w 65 % zrujnowany. Przystąpiono w pierwszej kolejności do odbudowy warsztatów rzemieślniczych i zorganizowania dowozu towarów w celu zaopatrzenia ludności w żywność.

Starszym cechu wybrano Edmunda Pawlusa. Na licznych zebraniach omawiano głównie sprawę aprowizacji. Dnia 26 VII 1947 r., w kościele św. Mikołaja odbyła się uroczystość poświęcenia sztandaru Cechu Piekarzy w Grudziądz.

Dalsza działalność Cechu Piekarzy została ograniczona przez zmniejszoną dostawę mąki i innych artykułów, w celu likwidacji zakładów prywatnych i przejścia na gospodarkę uspołecznioną – głównie do Powszechnej Spółdzielni Spożywców. Powstał wtedy Cech Rzemiosł Różnych - obejmujący wszystkie branże rzemieślnicze.

Redakcja: mgr Tadeusz Rauchfleisz, KMDG.